

Temat: Włochy kolebką renesansu. Kobiety renesansu.

1. **Czas:** 3x 45 minut
2. **Materiały:** kartki, tablica, kreda, linijka, jabłko, przyprawy – liść laurowy, mapa
3. **Metody:**
 - a. Asymilacji wiedzy: pogadanka, wykład, praca z tekstem
 - b. Samodzielnego dochodzenia do wiedzy: gra dydaktyczna, giełda pomysłów, metoda sytuacyjna, problemowa;
 - c. Waloryzacyjne: impresyjne
4. **Formy:** zbiorowa, grupowa, indywidualna
5. **Cele ogólne:** zapoznanie uczniów z kanonem sztuki renesansu
6. **Cele szczegółowe:**
 - a. Wiadomości
 - Uczeń wyróżnia styl renesansowy w malarstwie, architekturze, rzeźbie
 - Uczeń potrafi zdefiniować pojęcia: mecenat, antropocentryzm, humanizm, reformacja, perspektywa
 - b. Umiejętności
 - Potrafi wskazać cechy charakterystyczne dla epoki w sztuce
 - Potrafi przypisać dzieło do konkretnego autora
 - Potrafi porównać rzeźbę „Dawida” Donatella i Michała Anioła
7. **Bibliografia:** Sztuka świata (tom: renesans)
8. **Środki dydaktyczne:**
 - a. Techniczne: Wzrokowe: rysunki, reprodukcje
 - projekt brązowych drzwi baptysterium we Florencji Lorenzo Ghiberti i Filippo Brunelleschi
 - „Dawid” Donatella i Michała Anioła
 - katedra Santa Maria del Fiore we Florencji z kopułą zaprojektowaną przez Filippo Brunelleschi
 - Bazylika św. Piotra w Rzymie, wg. planu Donato Bramante
 - Willa Capra
 - - Leonardo da Vinci: „Mona Lisa”, „Dama z Łasiczką”, „Madonna w grocie”
 - - Rafael Santi: „Piękna ogrodniczka”, „Fornacina”, „Trzy Gracje”
 - - Albrecht Dürer: „Ewa”, „Młoda Wenecjanka”
 - - Giorgione: „Śpiąca Wenus”, „Portret kobiety”, „Burza”
 - - Tycjan : „La Bella”, „Wenus z Urbino”, „Alegoria trzech obrazów życia człowieka”
 - - Michał Anioł „Święta rodzina”
 - - Sandro Botticelli „Narodziny Wenus”
 - b. Techniczne: Wzrokowe: tekst drukowany
 - c. Naturalne: jabłko, linijka, przyprawa, mapa, skarbczyk

PRZEBIEG ZAJĘĆ: Włochy kolebką odrodzenia

WPROWADZENIE

- prowadzący zadaje pytanie: Czy wiecie, jakie ważne wydarzenie historyczne zapoczątkowało epokę renesansu?

Początek:

- upadek Konstantynopola (1453r.),
- koniec Wojny Stuletniej
- odkrycie Ameryki przez Krzysztofa Kolumba.(12.10.1492)
- konkurs na najlepszy projekt brązowych drzwi baptysterium we Florencji (1401)

- rozwińcie temat:

W sztukach pięknych styl renesansowy narodził się we Florencji. Symboliczną datą i rzeczywistym przełomem artystycznym był konkurs na najlepszy projekt brązowych drzwi baptysterium we Florencji (1401). Konkurs wygrał **Lorenzo Ghiberti**, który swoim nietypowym projektem wzbudził zachwyt.

Później Filippo Brunelleschi zaprojektował kopułę florenckiej katedry, co zapoczątkowało Renesans w architekturze, dlatego też często historycy za kolebkę odrodzenia uznają Florencję.

Ale wrócimy do tego później.

- Prowadzący: Zastanówmy się teraz wspólnie, dlaczego Italia stała się kolebką odrodzenia? Zapisuje odpowiedź uczniów na tablicy.

-północna i środkowa część Półwyspu Apenińskiego była obok Niderlandów najbardziej zurbanizowanym regionem Europy;

-miasta – państwa Italii były najludniejsze i najbogatsze;

-miasta były otwarte na przyjmowanie nowych sposobów myślenia;

-zamożni obywatele, książęta, papieże chcieli upamiętnić swoje dokonania, przez co stawali się mecenasami sztuki;

-przyjazd wielu greckich uczonych i artystów do Włoch w czasie, gdy Bizancjum zajmowali Turcy.

- Prowadzący: Renesans był epoką, w której zmieniło się spojrzenie na wiele różnych kwestii, prym wiodły całkiem inne prądy i ideologie niż w średniowieczu. W poznaniu ich pomoże nam krzyżówka.

Krzyżówka składa się z następujących haseł tworzących rozwiązanie- RENESANS:

REFORMACJA, EPIKUREIZM, ANTYK, MECENAT, KRZYSZTOF,
HUMANIZM, ANTROPOCENTRYZM, STOICYZM

- W krzyżówce znajduje się już główne hasło. Zadaniem uczniów jest odgadnięcie poszczególnych haseł na podstawie przygotowanych przez nauczyciela definicji. (zał)

CZEŚĆ WŁAŚCIWA

RZEŻBA:

- Było już wspomniane, że symboliczną datą rozpoczęcia renesansu był konkurs na najlepszy projekt brązowych drzwi bazyliki we Florencji (1401). Ustalono warunki: wykonać płytę z brązu z przedstawieniem Ofiarowania Izaaka. Zaciekle walczyła między dwoma wybitnymi artystami:

Lorenzo Ghiberti

Filippo Brunelleschi

- Prowadzący prezentuje uczniom obie płaskorzeźby
- Komentarz:

Ghiberti w *Ofiarowaniu Izaaka* buduje przedstawienie w diagonalny splot linii, bardzo wówczas nowoczesny. Figura starego Abrahama wygina się sierpowato, piękny nagi Izaak inspirowany jest już posągami klasycznymi. Pracę tą charakteryzuje płynność form i zwarta kompozycja. Skała dzieli przedstawienie na dwie części. Artysta skupia się na oddaniu napięcia towarzyszącemu temu wydarzeniu. Nie bez znaczenia dla rozstrzygnięcia konkursu był również fakt, iż płaskorzeźba Ghibertiego była znacznie lżejsza, co przy niebotycznych wówczas cenach metali kolorowych miało pewne znaczenie.

U **Brunelleschiego** figury są modelowane w sposób twardy i suchy, nie tworzą tak integralnej kompozycji jak u Ghibertiego. Niektóre figury zdają się nie mieć związku z akcją. Główne wydarzenie jest przedstawione z dramatycznym, nieco oschłym i zbyt dosłownym napięciem które osiąga szczyt w nożu w ręku Abrahama. Linie kompozycji są pionowe i poziome, jeszcze gotyckie.

Na tym przykładzie widzimy wyraźnie, że w sztuce pojawia się już nowatorskie podejście. Odchodzimy od średniowiecza, rozpoczyna się renesans.

- Porównanie rzeźby „DAWIDA” wykonanej przez Donatella z rzeźbą Michała Anioła
- Komentarz: Porównując ze sobą rzeźbę „DAWIDA” Donatella i „DAWIDA” Michała Anioła możemy zaobserwować jak zmieniła się rzeźba.
- Prowadzący rozdaje grupom reprodukcję „Dawida” Donatella i Michała Anioła.

Waszym zadaniem jest porównać obie rzeźby. Zastanówcie się, co mają ze sobą wspólnego, a co je różni.

Pamiętajcie o fakcie, iż Donatello „Dawida” wyrzeźbił ok., 1430 roku, czyli wówczas, gdy renesans dopiero się rodził, natomiast Michał Anioł ukończył swoją pracę w 1504r. czyli kiedy renesans był już w pełni.

- Uczniowie pracują w grupach. Następnie wspólnie zapisujemy na tablicy różnice i podobieństwa, jednocześnie próbując wskazać cechy rzeźby renesansowej.

Donatello

- to pierwszy akt w rzeźbie pełnej od czasów antyku,
- praca ta wykonana jest z wypalonego brązu,
- dzieło nawiązuje do antyku grecko - rzymskiego przez wygląd hełmu z wieńcem i bardzo wyraźny kontrapost,
- tematyka religijna działa tu jak pogański mit,
- biblijny bohater przedstawiony po zwycięskiej walce z Goliatem,
- wyraźne dążenie do ukazania piękna ciała ludzkiego poprzez ukazanie jego cech,
- zachowane zostały proporcje ciała ludzkiego,
- niezwykle dokładnie opracowane zostało nakrycie głowy Dawida,
- rzeźba prawdopodobnie była ustawiona na kolumnie, ponieważ tylko patrząc z dołu można spojrzeć Dawidowi w oczy,
- Dawid jest młodzieńcem,
- ma nakrycie głowy- hełm,
- trzyma w ręku miecz.

Michał Anioł

- rzeźba wykonana z marmuru
- kontrapost (wyjaśnienie pojęcia)
- przedstawienie biblijnego Dawida bezpośrednio przed podjęciem decyzji o zmierzeniu się z Goliatem.
- doskonałość proporcji i dbałość o każdy detal. Artysta wyrzeźbił nawet naczynia krwionośne,
- Dawid jest dojrzałym mężczyzną,
- brak nakrycia głowy,
- stoi pewnie, w skupieniu - był symbolem potęgi człowieka i jego triumfu, prezentuje renesansową filozofię człowieka.

Cechy rzeźby renesansowej:

- powrót do wzorców z grecko – rzymskiej starożytności,
- postacie ukazane w kontrapoście,
- postacie ukazane nago,
- proporcja, harmonia,
- sprawy jednostki ludzkiej stawiali w centrum swoich zainteresowań,
- przedstawieni są najczęściej ludzie młodzi najczęściej są urodziwi, o doskonałych proporcjach, harmonijnie zbudowani,
- artyści hołdują przekonaniu, że piękno fizyczne jest przejawem piękna duchowego.

ARCHITEKTURA:

- Prowadzący: Początkiem renesansu w architekturze także był ogłaszany konkurs, ale tym razem na kopułę katedry Santa Maria del Fiore we Florencji - to zapoczątkowało renesans w architekturze. Dwaj znani nam już artyści **Filippo Brunelleschi**, oraz **Lorenzo Ghiberti** znowu rywalizowali między sobą. Tym razem zwycięzcą okazał się **Filippo Brunelleschi**.

- Prowadzący przedstawia uczniom kopułę katedry Santa Maria del Fiore we Florencji.
- Komentarz: To on jako pierwszy na tak dużą skalę wykorzystywał motywy antyczne, ale robił to w sposób swobodny, nie niewolniczy. Jego dzieła charakteryzuje logika, uporządkowanie, harmonia, lekkość i oszczędna dekoracja.
Zadanie to przedstawiało znaczne trudności techniczne, bowiem wysokość od posadzki do jej klucza wynosić miała 55 m. Trzeba więc było wymyślić sposób wzniesienia kopuły bez skomplikowanego, kosztownego systemu rusztowań. Brunelleschi zaprojektował kopułę żebrową (jakie znane już były w architekturze bizantyjskiej) na powstałym wcześniej ośmioboku bębna, murowaną przy pomocy podwieszanych rusztowań o zmniejszonym wieńcu.

Bardzo ważną budowlą, która powstała w renesansie jest wszystkim dobrze znana:

- **Bazylika św. Piotra w Rzymie, wg planu Donato Bramante (1444 – 1514)** (nauczyciel prezentuje zdjęcia)
- Komentarz: na początku XVI wieku, papież Juliusz II, podjął decyzję o zburzeniu grożącej zawaleniem bazyliki z czasów Konstantyna i zbudowaniu w tym miejscu nowej świątyni. Zadanie powierzył Donato Bramantemu, który zaprojektował świątynię na planie centralnym krzyża greckiego z kopułą nad przecięciem naw. Budowę rozpoczęto w 1506 r.
- W renesansie powstawały także budowle świeckie, czego przykładem jest Willa Capra (prowadzący prezentuje budowlę).
- Cechy renesansowej architektury. Prowadzący zapisuje na tablicy propozycje uczniów

-kościół centralny wznoszono na planie koła kwadratu lub krzyża równoramiennego i przykrywano kopułami. Przykładem takiej świątyni jest Bazylika Świętego Piotra w Rzymie,

- miały ukazywać doskonałość świata ziemskiego,
- zamiłowanie do form absolutnych i idealnych, przede wszystkim zaś budowli centralnej,
- nawiązywała do form antycznych nie tylko w zastosowaniu detalu i zdobień (porządek, belkowanie),
- budynki cechuje zwartość planu,
- prostota, czytelność i harmonia bryły wyraźnie opartej na ziemi (budynki przestają sprawiać wrażenie odrywania się i wznoszenia ku górze),
- rytm płaszczyźnie nadają linie schodów, gzymsów, balustrad, które (oglądane z większej odległości) sprawiają wrażenie lekko wygiętych łuków,
- dekoracja płaszczyzn zostaje podporządkowana układowi konstrukcyjnemu,
- odchodzi się od ostro zarysowanych, gotyckich łuków, które zastępuje się formami półkolistymi,
- strzeliste wieże kościołów zastępują kopuły, a mury obronne nowy i nieco niższy rodzaj umocnień w formie nasypów ziemnych,
- stosowano antyczne porządki architektoniczne operując kolumnami i belkowaniem,
- rozpowszechnia się schemat łuku triumfalnego oraz portyk z trójkątnym tympanonem,
- występują często ornamenty o rodowodzie grecko-rzymskim: groteski, liście akantu, rozety, wieńce, układy kandelabrowe,

-stosowano kolumny z ozdobnym kapitelem, arkadę oraz kopułę,
-przeznaczenie budowli renesansu było bardzo rozmaite. Nadal wznoszono kościoły (bazylikowe i centralne), ale obok nich mnożyły się teraz pałace, ratusze, domy prywatne i podmiejskie wille.

MALARSTWO

- Krótka prezentacja renesansowych artystów, przygotowana przez uczniów na podstawie notek biograficznych dostarczonych przez nauczyciela (biografie w załączniku).
- Uczniowie otrzymują również reprodukcje dzieł danych artystów i na ich podstawie próbują wskazać charakterystyczne cechy malarstwa renesansowego:

- a) **Leonardo da Vinci** „Madonna w grocie”
- b) **Michał Anioł** „Święta rodzina”
- c) **Rafaël Santi** „Trzy Gracje”
- d) **Sandro Botticelli** „Narodziny Wenus”
- e) **Tycjan** „Alegoria trzech obrazów życia człowieka”
- f) **Giorgione** „Burza”

Karta zadań dla grupy I

Przyjrzyjcie się uważnie reprodukcji obrazu Leonarda da Vinci „Mona Lisa” i przygotujcie odpowiedzi na następujące pytania:

- Co przedstawia obraz?
- Jakich barw użył autor dzieła do sportretowania kobiety?
- Jakich kolorów użył przedstawiając krajobraz znajdujący się za postacią?
- Jaki jest związek postaci z tłem, znajdującym się za nią?
- Opisz spojrzenie i uśmiech Mona Lisy!

Karta zadań dla grupy II

Przyjrzyjcie się uważnie obrazowi Michała Anioła: „Święta Rodzina”. Przygotujcie się do odpowiedzi na następujące pytania:

- Kogo przedstawia obraz?
- Zwróć uwagę na przestrzeń obrazu
- Jakich kolorów użył artysta?

Karta zadań dla grupy III

Przyjrzyjcie się uważnie reprodukcji obrazu Tycjana „Alegoria trzech obrazów życia człowieka”. Wykonajcie polecenia:

- Opiszcie, co przedstawia plan pierwszy i plan drugi.
- Zobrazujcie pejzaż, który stanowi tło dla przedstawionych postaci?
- Jakich kolorów użył artysta?
- Określcie kompozycję całości?
- Jaka jest wymowa dzieła?

Karta zadań dla grupy IV

Przyjrzyjcie się uważnie reprodukcji obrazu Rafaela „Trzy Gracje”. Wykonajcie polecenia:

- Zwróćcie uwagę na pozę, jaką przyjęły wszystkie postacie
- Kim są postacie przedstawione na obrazie?

Karta zadań dla grupy V

Przyjrzyjcie się uważnie reprodukcji obrazu Sandro Botticelli „Narodziny Wenus”

- Co przedstawia obraz?
- Jakie postacie występują na obrazie?
- Spróbuj odnaleźć symbole zawarte w obrazie.

Karta zadań dla grupy VI

Przyjrzyjcie się uważnie reprodukcji obrazu Giorgione „Burza”

- Zwróć uwagę na przestrzeń w obrazie, jak została zbudowana?
- Co przedstawia?
- W jaki sposób jest namalowany obraz?

- Nauczyciel nadaje kierunek pracy uczniów przez zadawanie pytań naprowadzających. Uczniowie po 15 minutach prezentują wyniki prac grup.
- Dyskusja na podstawie omówionych prac na temat cech charakterystycznych dla epoki. Takich jak: stosowanie perspektywy, symbole, nawiązania do antyku, operowanie światłocieniem, modelowanie postaci za pomocą kolorów, temat dzieł – człowiek, technika sfumato.

PODSUMOWANIE:

- **Wybieramy królowe piękności renesansu** („Miss Renesansu”)
- Każda grupa dostaje dwa portrety kobiet, powstałe w renesansie. Wybierają jedną z nich i zastanawiają się, jak najlepiej ją zareklamować. Przedstawiciele grup prezentują prace. Zostaje przeprowadzone głosowanie, która z kandydatek zasługuje na tytuł Miss renesansu.
 - Leonardo da Vinci: „Mona Lisa”, „Dama z Łasiczką”
 - Rafael Santi: „Piękna ogrodniczka”, „Fornacina”
 - Albrecht Dürer: „Ewa”, „Młoda wenejanka”
 - Giorgione: „Śpiąca Wenus”, „Portret kobiety”
 - Tycjan: „La Bella”, „Wenus z Urbino”
- Uczniowie kolejno przedstawiają jeden wybrany przez siebie portret starając się opisać urodę i scharakteryzować osobowość najpiękniejszej, ich zdaniem, kobiety. W prezentacji na pewno pojawią się określenia charakterystyczne dla renesansowego ideału urody kobiecej. Nauczyciel będzie wypisywał je na tablicy tworząc listę cech:
 - delikatne subtelne oblicze
 - harmonia ze spokojną naturą
 - miękka linia postaci
 - klasyczne rysy
 - zagadkowa osobowość
 - osobowość tajemniczość
 - proporcjonalna figura

- Na niektórych ławkach prowadzący umieszcza przedmioty, które w jakiś sposób symbolizują renesans, zadaniem uczniów jest odgadnięcie, co dany przedmiot symbolizuje

Linijka - matematyczne proporcje w rzeźbie i architekturze, człowiek witruwiański, proporcje.

Skarbczyk – reformacja kościoła

Jabłko - odwołanie do natury w sztukach plastycznych

Liść laurowy - nawiązanie do antyku

Mapa - odkrycia geograficzne

- Zabawa w kalambury. Na punkty. Uczniowie za pomocą słów mają opisać nurt, filozofię, twórcę, renesansu, lecz bez używania słów wypisane na kartce hasła.

Np. Krzysztof Kolumb,

Humanizm,

Mecenat, itd.

- Uczniowie za pomocą gestu mają pokazywać tytuły rzeźb, budowli i obrazów renesansowych. Np. „Dama z Łasiczką” , „Trzy Gracje”. Drużyna, która odgadła, musi podać jeszcze autora dzieła.

ZAKOŃCZENIE ZAJĘĆ.

ZAŁĄCZNIK

Leonardo da Vinci

Leonardo da Vinci, właściwie **Leonardo di ser Piero da Vinci** * (ur. 15 kwietnia 1452 r. w Vinci we Włoszech, zm. 2 maja 1519 r. w Clos Lucé we Francji) – włoski malarz, architekt, filozof, muzyk, poeta, odkrywca, matematyk, mechanik, anatom, geolog.

Urodził się i wychował niedaleko miasta Vinci, będąc nieślubnym synem notariusza ser Pierra da Vinci i chłopki, Cateriny. W rozumieniu współczesnym nie miał nazwiska, człon "da Vinci" oznacza bowiem "z miasta Vinci". Jego pełne nazwisko, nadane mu przy narodzinach, to "Leonardo di ser Piero da Vinci", czyli "Leonardo, syn sera Piera z miasta Vinci"^[1].

Leonardo często był opisywany jako archetyp "człowieka renesansu", którego wydawałoby się niespożytej ciekawości dorównywała tylko siła jego kreatywności. Szeroko uważa się go za jednego z największych malarzy wszech czasów i prawdopodobnie najbardziej wszechstronnie utalentowaną osobę w historii^[2].

To właśnie talent malarski przysporzył Leonardowi największej popularności. Dwie z jego prac, *Mona Lisa* i *Ostatnia Wieczerza*, zajmują czołowe miejsca na listach najświetniejszych, najczęściej imitowanych i wspominanych portretów i dzieł malarstwa. Równie wielkie znaczenie w historii sztuki ma szkic Leonarda *Człowiek witruwiański*. W Polsce znane jest także dzieło *Dama z gronostajem*, ze względu na to, iż jest jedyną pracą artysty, jaka znajduje się w polskich zbiorach. Do czasów dzisiejszych przetrwało najprawdopodobniej 15 jego obrazów^[3].

Jako inżynier, Leonardo tworzył projekty wyprzedzające jego czas, opracowując koncepcję helikoptera, czołgu, wykorzystania podstaw tektoniki płyt, podwójnego kadłuba łodzi i wiele innych innowacji. Względnie mała liczba jego pomysłów została wcielona w życie za jego czasów^[4]. Niektóre z jego pomniejszych pomysłów, takie jak automatyczna nawijarka do szpul, czy maszyna do sprawdzania wytrzymałości drutu na rozciąganie, weszły do świata techniki bez większego rozgłosu.

Da Vinci pracował na największych dworach Europy, m.in. dla rodu Sforzów i Medyceuszy. Doprowadził do znacznego wzrostu poziomu wiedzy o anatomii, budownictwie lądowym i hydrodynamice. Zaznaczył swoją obecność także w dziedzinie architektury, rzeźby, filozofii i pisarstwa, ale te zajęcia odgrywały mniejszą rolę w jego życiu. Do dziś przetrwało 7000 stron jego notatników z rysunkami, szkicami naukowymi i notatkami.

Michał Anioł (Michelangelo Buonarroti)-1475-1564. Włoski rzeźbiarz, malarz, architekt i poeta, jeden z najznakomitszych artystów renesansu. Główne dzieła: *Święta Rodzina*, freski w Kaplicy Sykstyńskiej, *Dawid*, kopuła Bazyliki św. Piotra w Rzymie. Twórczość Michała Anioła, charakteryzująca się monumentalizmem, ekspresją i niepokojem, zapowiadała następną epokę – barok. Michał Anioł urodził się w Caprese, we włoskiej prowincji Toskanii. Jednak kiedy miał zaledwie kilka tygodni, jego rodzina przeniosła się do Florencji, gdzie został oddany pod opiekę mamki. Zrządzeniem losu młody Michał Anioł wychowywał się w rodzinie kamieniarzy i, jak później utrzymywał, stąd właśnie wzięło się jego zainteresowanie kamieniem jako tworzywem. Michał Anioł od młodości miał ambicje artystyczne i po skończeniu szkoły terminował u Domenica Ghirlandaio - florenckiego malarza fresków. Ghirlandaio bardzo szybko dostrzegł niezwykle talent młodego ucznia i w 1489 roku posłał go na nauki do pracowni rzeźbiarskiej Bertolda di Giovannii. Wkrótce umiejętności Michała Anioła zwróciły na niego uwagę władcy Florencji, Lorenza de Medici. Młody rzeźbiarz zamieszkał na jego dworze, gdzie do śmierci Lorenza oddawał się swojej sztuce. Michał Anioł zawsze uważał się za rzeźbiarza, nic więc dziwnego, że nawet jego obrazy charakteryzuje pewna trójwymiarowość. Jednak ostatnie 30 lat swojego życia poświęcił przede wszystkim architekturze. Także na tym polu mógł się pochwalić wielkimi osiągnięciami. Kolejni papieże zasypywali artystę zamówieniami, z których najważniejszym było dokończenie Bazyliki Świętego Piotra w Rzymie, budowa której rozpoczęła się w 1506 r. za czasów Juliusza II. Podobnie jak w przypadku fresku w Kaplicy Sykstyńskiej, artysta z początku niechętnie odnosił się do tego przedsięwzięcia, jednak ostatecznie zgodził się rozpocząć pracę. Niestety nie zdołał jej dokończyć przed śmiercią, 18 lutego 1564 roku.

Rafael Santi, urodzony w Urbinie w 1483 roku. Słynny i wybitny malarz i architekt pochodzenia włoskiego. Jeden z czołowych przedstawicieli renesansu włoskiego, zarówno w malarstwie jak i w architekturze.

Był to piękny czarnooki młodzieniec o przyjemnym wyrazie twarzy i o zniewalającym uśmiechu, ulubieniec fortuny. Życie uśmiecha się do niego wszystkimi blaskami. Jest zdolny, sławny, bogaty, mieszka w przepysznym pałacu.

Syn malarza nadwornego rodziny Montefeltro, książąt z Urbino, początkowo uczył się malarstwa w warsztacie ojca. Wszechstronne wykształcenie zdobył na dworze w Urbino. Przed 1500 rokiem przeniósł się do Perugii do słynnej pracowni Pietra Vannucciego, zwanego Perugino. Od 1504 roku mieszkał we Florencji, gdzie zetknął się z najświetniejszymi wówczas malarzami, Leonardem da Vinci i Michałem Aniołem. W 1508 wyjechał do Rzymu i pracował przede wszystkim dla papieża Juliusza II i Leona X. Na dworze papieskim rywalizował z Michałem Aniołem. Wymieniał także pełne komplementów listy z Albrechtem

Dürerem. Rafael jest do dziś jednym z najbardziej znanych malarzy, a jego prace są powszechnie reprodukowane. Już za życia uważany był za geniusza malarstwa. W swoich obrazach starał się osiągnąć wrażenie idealnego piękna. Jego najsłynniejszymi dziełami są freski w Stanzach Watykańskich i obraz "Madonna Sykstyńska". "Pokonałem zwyczajne" (według mnie to jest to, co nazywamy stroną techniczną w obrazie, co mieści się pod pojęciem: kompozycji, uporania się z tematem, odniesienia do tradycji itp.). I nie ulega wątpliwości, że Rafael Santi był w tym mistrzem. Kiedy pomyślimy o Szkole Ateńskiej, Wygnaniu Heliodora, Dyspucie o Najświętszym Sakramencie, o bogato pokrytych freskami Stanzach w Muzeum Watykańskim, nie musimy tego udowadniać. "Wielkim równy" — to też prawda. Był świadomy, że osiągnął klasę podobną Michałowi Aniołowi, czy Leonardowi da Vinci.

"Tylko śmiertelne zmarło ze mną", to znaczy ciało. Pozostał w dziełach. Prawdziwa sztuka, prawdziwe piękno nie umiera.

Sandro Botticelli urodził się około 1444(5) roku we Florencji w rodzinie garbarza jako Alessandro di Mariano Filipepi. Uważany jest za jednego z najważniejszych malarzy florenckiego Renesansu. Terminował u złotnika, następnie u malarza Fra Filippo Lippi, wreszcie w warsztacie malarza i rytownika Antonia del Pollaiuolo (co daje się dostrzec w wadze, jaką zawsze będzie przykładać do rysunku). Od 1470 roku Botticelli ma już własny warsztat, w którym realizuje zamówienia wielkich rodzin florenckich, głównie Medicich, dla których tworzy portrety, sceny biblijne, mitologiczne - również obrazy inspirowane wpływami neoplatonickimi. W 1481 Botticelli jest jednym z niewielu artystów zaproszonych do Rzymu do dekoracji ścian Kaplicy Sykstyńskiej. W latach 90. pod wpływem Savonaroli porzucił pogodny i liryczny ton i malował ekspresyjne i pesymistyczne obrazy religijne (Maria Magdalena u stóp krzyża około 1500, Mistyczne Narodzenie 1501, sceny z życia św. Zenobii około 1500-1505). Jego malarstwo charakteryzuje zamiłowanie do detalu, precyzyjna, dekoracyjna linia oraz chłodny i czysty koloryt. Zmarł w roku 1510. Dotychczas malarze ograniczali się głównie do przekazywania rzeczywistości według wzorca filozofów starożytnych. Humanistyczne pojmowanie rzeczywistości przeniesiono na tematy chrześcijańskie, które tak jak dawniej wywierały imponujący wpływ na sztukę. Od połowy wieku zarysowało się jednak nowe pojmowanie antyku, którego idee coraz bardziej przenikały do kultury odrodzenia. W drugiej połowie wieku obok obrazów o tematyce chrześcijańskiej zaczęły pojawiać się coraz liczniej sceny ze świata greckich mitów i bóstw. W obrazach zaczął dominować symbolizm.

Tycjan, właściwie **Tiziano Vecellio** (ok. 1480-1576), malarz włoski. Czołowy przedstawiciel renesansu. Uczeń G. Belliniego i Giorgiona. Od 1533 malarz nadworny Karola V w Bolonii. 1545-1546 przebywał w Rzymie, pracując dla papieża Pawła III. 1550-1551 na dworze cesarskim w Augsburgu.

Do szkoły weneckiej, którą reprezentował, wniósł elementy patosu i swobodę kompozycji. Wybitny kolorysta - początkowo operował ciepłą tonacją z kontrastami czerwieni (ulubiony karmin) i zieleni, później zwrócił się ku chłodnym zestawieniom błękitów i żółcieni. Tematykę płócien Tycjana tworzyły wątki religijne i historyczne oraz alegorie. Malował też stanowiące znakomite studia psychologiczne portrety, na których postaci wyłaniają się zazwyczaj z półmroku. Jego twórczość w znacznym stopniu wpłynęła na rozwój malarstwa XVII w.

Niektóre prace: *Miłość niebiańska i miłość ziemską* (ok. 1515), *Flora* (ok. 1515), *Grosz*

czynszowy (ok. 1517), *Assunta* (1517), *Madonna rodziny Pesaro* (ok. 1520), *Bachanalia* oraz *Bachus i Ariadna* (oba 1522), *Prezentacja Marii w świątyni* (1534-1538), *Danae* (1544), *Św. Małgorzata* (1550-1552), *Wenus z lustrem* (ok. 1555), *Cierniem koronowanie* (ok. 1570). Portrety: papieża Pawła III, cesarza Karola V (1533-1538), P. Aretina (1545) i konny Karola V (1548).

Giorgione właściwie *Giorgio Barbarelli da Castelfranco* (ur. ok. 1476/1478 – zm. 25 października 1510) – malarz włoski epoki Renesansu.

O życiu i twórczości Giorgione wiemy bardzo mało, jest jednym z najbardziej zagadkowych malarzy czasów nowożytnych. Wiadomo, że urodził się w Castelfranco i że był uczniem Giovanni Belliniego. Miał wpływ na innych malarzy, z którymi się zetknął, m. in. Tycjana i Sebastiano del Piombo. Zmarł przedwcześnie w okresie zarazy.

Giorgione jest jednym z głównych przedstawicieli i twórców dojrzałego renesansowego malarstwa weneckiego realizujący po mistrzowsku jego założenia kolorystyczne. Wspaniały mistrz koloru i światła. Wybitny przedstawiciel koloryzmu weneckiego, wnikliwy obserwator chwilowych stanów natury i świata.

Do czasów współczesnych nie zachowały się żadne podpisane i datowane prace Giorgione'a. Duże rozbieżności wzbudza już ilość przypisywanych mu prac (od 5 do 40). Tworzył obrazy o tematyce religijnej: *Maria z Dzieciątkiem i świętymi Liberiuszem i Franciszkiem*, tzw. *Madonna z Castelfranco*, *Judyta*, mitologicznej: *Śpiąca Wenus* (ukończona przez Tycjana), *Wenus odpoczywająca*, portrety i alegoryczne, trudne do interpretacji kompozycje figuralne w pejzażu: *Burza*, *Trzech filozofów*, *Koncert wiejski*. W obrazach Giorgione po raz pierwszy krajobraz nie stanowi jedynie tła sceny, ale tworzy wszechogarniającą przestrzeń; zgodnie z duchem renesansu, człowiek w jego obrazach pozostaje w idealnej harmonii z naturą. Obrazy Giorgione cechuje harmonijne zespolenie przedstawionych postaci z krajobrazem, miękki modelunek, liryzm i nastrojowość sugerujące treści symboliczne i alegoryczne. Dążył do symbiozy malarstwa, muzyki i poezji. Nowatorstwo Giorgione'a oprócz ujęcia krajobrazu, objawiło się także w przedstawieniu kobiecego aktu. Na obrazie *Śpiąca Wenus* naga kobieta, po raz pierwszy w nowoczesnym malarstwie, stała się głównym i jedynym tematem dzieła malarskiego.

Autorstwo wielu dzieł Giorgione jest sporne, przyjmuje się pogląd o istnieniu kręgu Giorgione (tzw. *giorgioneschi*) złożonego z wielbicieli i naśladowców artysty.

Najważniejsze dzieła Giorgione lub mu przypisywane:

Judyta (ok. 1504, Ermitaż, Sankt Petersburg)

Tronująca Maria z Dzieciątkiem i świętymi Franciszkiem i św. Liberiuszem (ok. 1505, katedra San Liberale, Castelfranco Veneto)

Burza (ok. 1505, Galleria dell'Accademia, Wenecja)

Laura (ok. 1506, Kunsthistorisches Museum, Wiedeń)

Koncert wiejski (ok. 1508, Luwr, Paryż)

Stara kobieta (ok. 1508, Gallerie dell'Accademia, Wenecja)

Pokłon pasterzy (ok. 1505-1510, National Gallery of Art, Waszyngton)

Śpiąca Wenus (ok. 1508-1510, Gemäldegalerie Alte Meister, Drezno)

Albrecht Dürer Żył w latach 1471 – 1528, był jednym z najznakomitszych artystów niemieckiego renesansu. Stworzył bardzo wiele dzieł, które warto zobaczyć zarówno w czerni i bieli, jak i w kolorze. Niektóre trzeba starać się jeszcze dodatkowo zrozumieć: nie zawsze to, co przez niego stworzone - jest dla nas zupełnie jasne.

Udało mu się połączyć finezję rysunku i prostotę kompozycji mistrzów włoskich z charakterystycznym dla sztuki niemieckiej zamiłowaniem do realizmu i konkretności. Dzieła: „Pokłon Trzech Króli”, „Chrystus wśród doktorów”, „Adam”, „Ewa”, „Czterej

apostołowie”.

Pieter Bruegel (Brueghel) starszy (ok. 1525 w Breugel koło Bredy, zm. 9 września 1569 w Brukseli), malarz flamandzki. Zwano go "Chłopskim" ze względu na tematykę jego obrazów. Zachowały się zapisy wskazujące, że urodził się w Broghel koło Bredy, nie jest jednak jasne czy chodzi o miasto Breda w Holandii czy o belgijskie miasto Bree, po łacinie zwane *Breda*. Od 1559 zaczął pomijać literę 'h' w swym nazwisku podpisując obrazy jako **Bruegel**.

Naukę rozpoczął w pracowni Pietera Coecka van Aelsta, następnie terminował u Claude'a Doriziego w Mechelen i u Hier. Cock'a. W roku 1551 został z tytułem mistrza przyjęty do cechu malarzy Antwerpii. Podróżował po Włoszech i Francji, po powrocie mieszkał okresowo w Antwerpii, w końcu na stałe osiadł w Brukseli w roku 1563.

W roku 1563 ożenił się z Mayeken, córka swego pierwszego nauczyciela Pietera Coecka. Miał z nią dwóch synów - Pietera Brueghela młodszego (zw. Piekielnym) i Jana Brueghela (zw. Aksamitnym). Obaj synowie zostali malarzami, chociaż nie uczyli się od swego ojca (jeden miał 5 lat, a drugi około roku, gdy Pieter starszy zmarł).

Malował przede wszystkim pejzaże, wypełnione postaciami chłopskimi (stąd przydomek). Czerpał motywy z codziennego życia ludu: wesela, uczty, biesiady, kiermasze, z Biblii, ilustrował przysłowia. Często wskazywany jako pierwszy malarz zachodni malujący pejzaże dla nich samych, a nie tylko jako tło dla alegorii religijnych. Malował stylem prostym, nie poddając się dominującej wówczas modzie włoskiej. Często nawiązywał do stylu Boscha. Najslawniejsze jego obrazy znajdują się w muzeum wiedeńskim.

Sens jego dzieł, nawet pozornie tylko rodzajowych, jest zawsze moralizatorski. Indywidualność Brueghela wyraziła się zwłaszcza w formie plastycznej, w zależności od tematu kształtował poszczególne elementy dzieła bądź linearnie, bądź uwydatniał płynność materii malarskiej. Postacie budował z uproszczonych brył geometrycznych, rozgraniczonych układem soczystych plam barwnych, przypominającym witraż.

Najbardziej znanymi obrazami są: *Walka karnawału z postem* (1559), *Zabawy dziecięce* (1560), *Taniec pod szubienicą*, *Rzeź niewiniątek* (1565). Stworzył podstawy dla rozwoju rodzajowego i pejzażowego malarstwa, stąd mówi się, że wiek XVI w malarstwie był wiekiem Bruegla.

zał 1. krzyżówka

PRĄDY I WAŻNE WYDARZENIA

REFORMACJA:

Ruch religijny rozwijający się w wieku XVI, skierowany przeciwko Kościołowi katolickiemu, jego dogmatyzmowi i zeświecczeniu duchowieństwa; doprowadził do powstania nowych, niezależnych od papieża wyznań i Kościołów protestanckich (luteranizm, kalwinizm, anglikanizm).

Początkiem reformacji było wystąpienie teologa i wykładowcy uniwersyteckiego Marcina Lutra, który 31 X 1517 roku w Wittenberdze na drzwiach kościoła przybił manifest z 95 tezami-piętnował w nich demoralizację wyższego i niższego kleru, gromiąc go m.in. za handel odpustami (tzn. odpuszczaniem kary za grzechy za pieniądze).

EPIKUREIZM

Epikurejczycy kierowali uwagę ku sprawom doczesnym, zachwycali się światem jako doskonałym dziełem Boga, chcieli żyć zgodnie z nakazami natury (zgodnie z hasłem *carpe diem* - chwytaj dzień, nie marnuj mijających chwil, ciesz się chwilą).

ANTYK

Sztuka renesansowa ma wiele odniesień do tej epoki, stosując proporcje, odwołując się poprzez symbole, tematykę dzieł.

MECENAT

jego powstanie miało duże znaczenie dla rozwoju sztuki renesansu oraz zmiany społecznej pozycji artystów- niektórzy z nich stali się z rzemieślników cechowych samodzielnymi, wszechstronnymi twórcami. Przez większość stulecia Florencją rządzą Medyceusze, ród bogatych bankierów i kupców, którzy wiedli królewskie życie. Nie szczydzili środków na przedsięwzięcia, których celem było dodanie miastu splendoru i podkreślenie ich własnej pozycji. W zamian wymagali oni od artystów dzieł charakteryzujących się walorami dekoracyjnymi, dbałością o szczegóły i wspaniałymi kolorami.

HUMANIZM

(łac. Humanista-człowieczeństwo, ludzkość) prąd umysłowy wyrażający zainteresowanie sprawami człowieka i otaczającą go rzeczywistością, oraz troskę o jego potrzeby, szczęście, godność i swobodny rozwój, wierzący w nieograniczone możliwości ludzkiego rozumu, zachęcający do poszukiwania mądrości. Hasłem stało się słynne zdanie Terencjusza: "Człowiekiem jestem i nic co ludzkie, nie jest mi obce."

ANTROPOCENTRYZM

jest to pogląd zakładający, że człowiek stanowi centrum wszechświata i że celem wszechświata jest jego dobro. Pogląd ten zakłada, że człowiek jest centrum wszechświata i jest celowo tak skonstruowany, aby umożliwić mu istnienie. W skrajnej postaci głosi, że celem istnienia wszechświata jest człowiek i że stanowi on ostateczny i najdoskonalszy produkt ewolucji wszechświata.

STOICYZM

polega na obojętności wobec wzruszeń, wszelkich odmian losu, nieuleganie namiętnościom; ze stoicyzmu wzięło się pojęcie cnoty, będące w humanizmie postawą harmonijnego rozwoju i życia. to wszystko wypływa oczywiście z fascynacji antykiem i ich założeniami filozoficznymi.